

VISSEN

ED ZIJP

Sidderen voor de bullebak...

Van alle leefgemeenschappen op aarde is de onderwaterwereld wellicht de meest mysterieuze. Onpeilbare diepten in zeeën en meren leverden een schat aan fabels en legendes op. Vooral vissen waren en zijn bij keukentafelgesprekken een geliefd onderwerp. Je hebt daar zelfs een aparte taal voor: visserslatijn! En wie is er als kind in de Zaanstreek niet gewaarschuwd voor de bullebak? Zaankanters waarschuwen hun kleine kinderen voor deze mensetende vis om te zorgen dat ze wegbleven bij de vele sloten zodat ze niet zouden verdrinken. Je moet daarbij bedenken dat kinderen en volwassenen vroeger niet konden zwemmen. De fantasten onder ons moet ik helaas teleurstellen: in de Zaanstreek komen geen mensetende vissen voor!

Snoeken

Laten we beginnen met de grootste vis in ons gebied: de snoek. Grote brasems en voorns staan bovenaan zijn menu, al pakt een grote snoek af en toe ook een volwassen eend of meerkoet. Je zou zeggen dat een oogjager als de snoek in de bagger van het WJV niet uit de voeten kan. Visser Arnold Werkhoven ziet echter dat de snoek het in het Veld niet slecht doet. Dat is een mooi bericht: voor het in toom houden van de grote karperachtigen is de snoek een onmisbare schakel. De snoek is na drie à vier jaar volwassen en kan zo'n 25 jaar oud worden. In de Zaanstreek zijn

exemplaren van meer dan 1,30 meter gevangen, die meer dan twintig kilo wegen. Daar kun je mee op de foto! Voor de hengelsporter is de snoek dan ook een gewild object. Gelukkig is het in de Zaanstreek streng verboden om snoek mee te nemen. Een gevangen exemplaar moet direct teruggezet worden.

Europese Meerval

Lange tijd werd de snoek gezien als grootste roofvis in de Zaanstreek. Er is echter een concurrent het Zaanse water binnen gezwommen. De Europese meerval is al gevangen in de Zaan. Ik denk dat het niet lang meer duurt of hij zwemt ook in het Wormer- en Jisperveld. Deze ongeschubde reus met zeer brede bek kan met z'n twee meter groter dan een mens worden.

Baarsachtigen

De tweede grote roofvis in ons gebied is de snoekbaars, een uit Oost-Europa ingevoerde vis. Het licht brakke water bevat hem prima. Omdat de snoekbaars met andere zintuigen dan zijn ogen jaagt, heeft hij weinig last van troebel water. Vandaar dat deze roofvis in de prutsloten van de Zaanstreek te zien is, hoewel duidelijk minder dan voorheen. Zijn voedsel bestaat voornamelijk uit vissen. Zeer zelden zal de snoekbaars een prooi langer dan twintig centimeter pakken. De snoekbaars kan maximaal een meter lang worden en een gewicht van vijftien kilo bereiken. De snoekbaars is een geliefde

sport- en consumptievis. Om overbevissing en winstbejag tegen te gaan, mogen vissers niet meer dan twee bovenmaatse vissen meenemen.

Andere baarsachtigen zijn de baars en de pos, algemene verschijningen in het Wormer- en Jisperveld.

Aal of paling

De aal of paling, al dan niet gerookt, is een van de bekendste vissoorten van het Veld. Hoewel de lengte van deze vissen natuurlijk afhankelijk is van hun leeftijd, zijn de mannetjes veel kleiner (tot vijftig centimeter) dan de vrouwtjes (tot meer dan een meter). Palingen komen in het voorjaar als doorzichtige glasaaltjes het zoete water binnen. Na een poosje worden ze donker van kleur. Volwassen palingen trekken in het najaar naar zee waar ze tenslotte op grote diepte in de Sargassozee paaien en sterven. De larven worden meegevoerd door de Golfstroom en bereiken na drie jaar Europa.

Karperachtigen

De karperachtigen vormen de grootste groep van onze Zaanse vissen. In het Wormer- en Jisperveld komen tien soorten voor: boerenkarper, brasem, kolblei, zeelt, blankvoorn, rietvoorn, bittervoortje, vetje, kleine modderkruiper en grondel. In de ringsloten en vaarten rond het Veld komen ook nog de kroeskarper en de graskarper voor. Karpers zijn van oorsprong Aziatische soorten. Gedurende de middeleeuwen verspreidden monniken de karper door Europa.

De boerenkarper is een wat slanke, zeer sterke vis, die algemeen in het WJV voorkomt. Het paaien gebeurt in ondiepe slootjes in het voorjaar. Dat is en blijft een fascinerend schouwspel.

De meest algemene karpersoorten zijn de brasem, de blei en de blankvoorn. Brasem en blei hebben een hoog en zijdelings samengedrukt lichaam en zijn als jonge dieren moeilijk van elkaar te onderscheiden. Volwassen exemplaren verschillen in kleur: de brasem is bronskleurig, de blei zilverachtig. De blankvoorn kenmerkt zich door zijn grote zilverachtige schubben.

Door eutrofiëring (bemesting) van het oppervlaktewater is de visueel jagende riet- of ruisvoorn (in de volksmond 'rooie rijer' genoemd vanwege de rode gloed op de schubben) in veel wateren afgenomen. Aan de hengel mag de vis nog gevangen worden, maar gebruik van rietvoortjes als aasvis (voor snoek of snoekbaars) mag niet meer.

Een vrij onbekende, doch plaatselijk vrij talrijk voorkomende kleine karpersoort is het vetje. Kenmerkend voor deze vis is de onvolledige zijlijn en bovenstandige bek. Hierdoor is het vetje gemakkelijk van jonge blankvoorns en rietvoorns te onderscheiden.

Als schuwe bodemvis is de zeelt bij weinigen bekend. Wie goed oplet, kan deze vis af en toe tussen de waterplanten in ondiepe, dichtbegroeide sloten tegenkomen. Net als de aal is de zeelt spekglad.

De spiering (een zalmachtige) is een zeer algemene soort in zeearmen langs de kust. Via het IJsselmeer is dit slanke visje ook in het Wormer- en Jisperveld terecht gekomen.

Kleine visjes

Tot de meest interessante vissen behoren zeker de stekelbaarsjes. In het Veld komen twee soorten voor: de driedoornige en de tiendoornige (hoewel gewoonlijk negen stekels) stekelbaars.

Ze zijn klein maar bijzonder agressief. Ze voeden zich met vele soorten ongewervelde dieren (wormen en insectenlarven) en visbroed. In de voortplantingstijd vertonen ze een zeer karakteristiek gedragspatroon. Hierbij verdedigen de mannetjes het territorium waarbinnen ze hun nest bouwen. Na het paaïen wordt het vrouwtje weggejaagd, waarna het mannetje de eieren en het broed zorgvuldig bewaakt. Door de verzoeting zijn beide soorten stekelbaarsjes minder talrijk dan vroeger.

Tot de wettelijk beschermde soorten in het Wormer- en Jisperveld behoren de kleine modderkruiper, de rivierdonderpad (knorhaantje) en de bittervoorn. Het is niet alleen verboden deze soorten te vangen of te doden, maar ook een poging hiertoe en het in bezit hebben, vervoeren, verhandelen en verstoren van deze soorten zijn strafbare acties.

De kleine modderkruiper en de rivierdonderpad zijn beide bodemvissen. Ze zoeken 's nachts hun voedsel en worden niet groter dan tien centimeter. De rivierdonderpad heeft een dikke padachtige kop en opvallend grote borstvinnen. De kleine modderkruiper is te herkennen aan de zes korte baarddraden die zich rond een zeer kleine bek bevinden.

Tenslotte is er nog de bittervoorn. Dit tot tien centimeter grote visje is herkenbaar aan de kleine rode vlek in het oog en in de paaitijd aan de blauwe streep over de schubben. Ook heeft het voorntje een paarsroze glans over de schubben. Tijdens de voortplanting leeft de bittervoorn in symbiose met de zoetwatermossel. Het vrouwtje legt via een lange legbuis haar eieren in de mossel, waar ze aan de kieuwen blijven kleven. De eieren worden daarna bevrucht door het in het water geloosde sperma, dat via de instroomopening

van de mossel bij de eieren komt. De eieren komen na vijftien à twintig dagen uit. De jongen verlaten de mossel na enkele dagen. Door organische (overbemesting van weilanden) en chemische vervuiling zijn zoetwatermosselen in veel wateren helaas een zeldzaamheid geworden en daardoor ook de bittervoorn. In het Wormer- en Jisperveld zijn ze gelukkig nog aanwezig, alhoewel nu in kleine aantallen, onder andere in De Poel.

Incidentele vangsten

Opmerkelijke incidentele vangsten zijn de Amerikaanse dwergmeerval, de zonnebaars (ook een Amerikaan) en de goudvis die visser Ber Heijn in 1989 ving. Ze kwamen waarschijnlijk uit aquaria. Het is nog te vroeg om van een blijvende vestiging in het Veld te spreken. De tijd zal het leren of deze soorten het bij ons kunnen uithouden.

Lang niet alle vissen in het Wormer- en Jisperveld zijn inheems (snoekbaars, karper). Toch is de grootste voorzichtigheid geboden met het uitzetten van nog meer soorten als regenboogforel (uitgezet in het Oostzanerveld) en de Chinese graskarper (uitgezet in ringsloten). Het valt namelijk niet te voorspellen wat de gevolgen voor de lokale flora en fauna zullen zijn. Hiervan zijn in het buitenland genoeg slechte voorbeelden bekend. Het beheer van waterrijke gebieden in onze streek kan zich beter niet alleen richten op sportvisserij, maar vooral op een goede waterkwaliteit.

Exoten

Het Wormer- en Jisperveld is een door mensen gemaakt landschap, een cultuurlandschap dus. De vroegere delta is nu een afgesloten binnenwatersysteem zodat moeilijk vast te

stellen is wat de oorspronkelijke visstand is geweest. Wel weten we dat karpers zijn ingevoerd en dat de snoekbaars vanuit Oost-Europa is gekomen. Deze vissoorten zijn hier zo lang dat we niet meer van exoten spreken. Door het verbinden van watersystemen is de kans wel groter dat 'vreemde vissoorten' binnenzwemmen. De laatste melding is de vangst van de Kaspische zwartbekgrondel door visser Arnold Werkhoven maar of dit visje een bedreiging vormt voor inlandse soorten is nog niet duidelijk.

